

*Альмужна А. С.
студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Особливе місце у захисті прав і свобод громадян займає інститут захисту в кримінальному судочинстві України, який покликаний захищати права і свободи громадян, а також сприяє здійсненню правосуддя та дотриманню законів. Тема ролі захисника в кримінальному процесі завжди актуальна. І інститут захисту є надзвичайно важливим. Важливість вивчення даної теми полягає в тому, що адвокат виступає гарантом справедливості, а його участь у кримінальному провадженні гарантує дотримання прав і свобод особи, щодо якої здійснюється захист.

Відповідно до Конституції України, зокрема до ст. 59, кожному надається право на професійну правову допомогу. Крім того, у законі зазначається, що кожен вільний у виборі захисника своїх прав. А оскільки функція захисту, передбачена вищезазначеним нормативно-правовим актом, є однією з основних кримінально-процесуальних функцій, роль адвоката є актуальною для обговорення.

Насамперед, вбачаю запотрібне визначитись самим поняттям «адвокат» та його закріплення в нормативно-правових актах. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дає досить стисле і неповнозначне визначення. Зокрема, в ньому зазначається, що адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом [1]. Більш точне та, на мою думку, ґрунтовне формулювання даного поняття надає Т. В. Варфоломєєва, зазначаючи, що адвокат (лат. *advocatus* – запрошений) – це юрист, який, маючи спеціальний статус, надає правову допомогу фізичним чи юридичним особам, здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, представляє інтереси фізичних або юридичних осіб [2]. З даного визначення ми можемо зробити висновок, що в залежності від процесуального статусу учасника кримінального провадження адвокат може надавати такі види послуг: захист (комплекс заходів, спрямованих на захист прав і свобод підозрюваних, обвинувачених, підсудних, а також осіб, які після доведення їх вини можуть бути видані іншій державі (екстрадиція), піддані примусовому лікуванню або направлені для відбування покарання в ізоляторі для неповнолітніх), представництво (вчинення окремих процесуальних дій від імені та/або в інтересах потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, правова допомога під час відбування покарання. Виступаючи захисником, адвокат

користується процесуальними правами клієнта (крім індивідуальних), консультування (надання роз'яснень, порад з питань правового характеру), складання документів (написання та подання за місцем призначення заяв, запитів, позовів, заперечень, апеляцій, касацій, скарг на неправомірні дії посадових осіб. Крім того, є можливість отримати необхідні довідки, заяви, протоколи, копії, відповіді на раніше подані звернення тощо), супровід засуджених (юридична допомога під час відбування покарань).

Порівнюючи англосаксонську і роману-германську правові сім'ї, варто зазначити, що, до прикладу, функції адвокатів у Великій Британії порівняно з функціями адвокатів у континентальній Європі значно ширші: адвокат може виконувати не лише функції захисту чи представництва інтересів громадян у судах, а й бути прокурором у кримінальних справах від імені держави та окремих осіб. Також адвокати можуть призначатися на посади суддів, міністрів та інших посадових осіб в уряді, займатися викладацькою діяльністю в університетах, поєднувати функції адвоката з практикою нотаріуса, можуть приймати повноваження, перебуваючи на високих посадах, і залишатися членами адвокатури корпорацій.

Повертаючись до правового статусу адвоката в кримінальному провадженні, варто зазначити, що право займатися адвокатською діяльністю може мати фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, вільно володіє державною мовою, стаж роботи у сфері права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла навчання, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Не може бути адвокатом особа, яка: має непогашену або не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжких, особливо тяжких злочинів та злочинів середньої тяжкості, за які засуджена до позбавлення волі [1].

Під час здійснення адвокатської діяльності у кримінальному провадженні адвокат може вчиняти будь-які дії, які прямо не заборонені законом, правилами професійної етики та договором про надання послуг. У кримінальному провадженні він має досить широкі повноваження, а саме:

1. звертатися із запитом до будь-яких органів, установ, організацій, фізичним особам (за їх згодою), отримувати копії документів;
2. ознайомлюватися з офіційними документами та матеріалами кримінальної справи (крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом);
3. представляти довірителів та клієнтів перед державою, органами місцевого самоврядування, посадовими особами різного рангу, юридичними особами всіх форм власності, громадянами, а також у суді;
4. складати процесуальні та інші документи правового характеру, подавати їх до відповідних органів у встановленому законом порядку;
5. подавати посадовим особам запити та скарги, отримувати на них обґрунтовані письмові відповіді чи рішення;

6. бути присутнім при розгляді своїх звернень, у тому числі на засіданнях колегіальних органів, давати показання та пояснення;

7. збирати факти, речі, документи, які в майбутньому можуть бути використані як докази.

Отже, підводячи підсумки, вбачаю за потрібне ще раз підкреслити, що адвокат у кримінальному провадженні може виступати у ролі: 1) захисника; 2) представника. Також він може супроводжувати засуджених, консультувати і складати документи. Наостанок хочеться зазначити, що надійний захист прав людини є вищим критерієм оцінки діяльності всіх інститутів держави, що становлять систему правоохоронних і правозахисних органів, а рівень розвитку адвокатури є одним із показників демократичності суспільства, однією з ознак захищеності прав людини.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI / Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Варфоломєєва Т. В. Адвокат. Енциклопедія Сучасної України. Т. 1: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-42647>

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Храпенко Олена Олегівна***